

den; Grøntoner og Mælkesølgere ere staaede tidligere op end jævnlige, for at faae deres Forretninger endte i god Tid; Kirkegængere skynde sig til Fromesøen, og fra Omegnen komme Skarer af pynkede Bønder, som forene det Nyttige med det Behagelige, gjøre en Vistreise til Staden og høre med det Samme en Messe i Domkirken — det er dog noget Andet, at see Bisoppen i al sin Stads, omgivet af Geistlige og Chortfenerer, og høre det mægtige Chor af flere hundrede Stemmer og Instrumenter bruse hen under Hvælvingerne, end hjemme, hvor Vicaren alene læser Messen og Skolebørnene spuge. Imidlertid ringe alle Byens Klokker, ikke med langsomme Bebedagslag, muntert fine de i forskjelligstemte Toner fra alle Taarne, og ligesom Lærkesang i Vaaren faae de En til glad at løfte Diet opefter. Ingen Vægterpatrouille gaaer omkring for at paase, om Skodder ere lukkede og Papir sat for de i Vinduerne udstillede Varer; som om det, at Stuen var mørk og ubyggelig, skulde hjælpe til at bringe Lys og Glæde i Sjælen. Smaa-handelen gaaer sin rolige Gang, den blomstrer endog netop paa Festsdagen, og Boutiker vise sig, hvor de til daglig Brug ikke findes: En flaaer sit Telt op paa Torvet, en Anden stiller et Bord foran Gadedøren; Helgenbilleder og Blomster, Kager og Voplys ere de sædvanlige Handels-gjenstande. Trods Handelen mærker man dog Fjesten overalt; baade Sælger og Kjøber ere, om ikke i Pubsen, saa heller ikke i Arbejdsdragt; den En har en Kjøle, den Anden et Torklæde paa, som ikke høre til Hverdagsklæderne, Enhver gjør sig en Smule ven, og mødes man nu ved Dissen, mødes man maaffee om lidt i Kirken, naar man har faaet Raboen til at pafse paa Døren, og denne Raboerften til at see efter Gyden; thi Messen maa høres, det Enes gjøres, det Andet ikke forsvømmes. Det er saa smukt, forekommer det mig, at der for Katholiken er saa kort fra Huus til Kirke; han smutter derhen, saasnart han har Stunder, som til en god Rabo, hvis Dør man er sikker paa at finde aaben, enten man kommer med sin Sorg eller med sin Glæde. Lad være, der trives Ufrugt mellem Blomsterne, det bliver dog altid et Spørgsmaal, om ikke Protestantismen ved sin altsor angstelige Lugen har oprykket mange af de Blomster, som svæge Hjertet. Er der uendelig Meget i Katholicismen, som ikke kan Andet, end tillale En, saa er der uægtelig ogsaa Adskilligt, der støder sig, ja næsten gjør et comist Indtryk. Den første store Festsdag, jeg tilbragte i Köln — det var Christi Himmelfartsdag — vare Placater opslagne paa Gadehjørner og Kirkedøre ganske som Comedieplacater. De forkyndte de forskjellige Messer, der skulde læses, og de Sange, der skulde synges i St. Maria in Capitol. Forestillingen begynde Kl. 5 Morgens og endte Kl. 5 Eftermiddag med „stor Børneprocession“ og „fuldstændig Afsked“; „Alle indbødes“, men især „Sognets Beboere“. Alverden strømmede til St. Maria in Capitol; den preussiske Garnison syntes især stærkt at trænge til Afsked, fra Morgens til Aften ryfede den ene vespudende Colonne frem efter den anden. Da jeg hen paa Eftermiddagen kom for at overvære Børneprocessionen, var Kirken saa fuld, at den ikke kunde rumme Mængden; heelt ud i den herlige gamle Klostersgang, som støder op til den, laae Skarer af Knælende. Da Guds-tjenesten var endt, begynde et andet Liv: det gik opad Floden til Bayenthurm og ned ad Floden til Mühlheim og træsøver Floden til Gaverne ved Hotellerne i Deutz, hvor Militairmusikken gav Concert. Hvem der havde et Par Groschen at betale slap ind; men den største Mængde blev udenfor, der hørte man Musikken, ligesaa godt uden at det kostede Noget; Frugttonen folgte sine Kirsebær utrolig billigt; Ud-sigten var den samme som fra Haven, og Morfskaben efter Fatteren at domme langt større.

Ingen Festsdag kan lignedes ved Christi Fødselsfest. Aftenen før denne vendte jeg efter et Par Ugers Fraværelse tilbage til Köln. Min første Vandring var til Domkirken, Schweizeren hændte mig igjen og undlod at præsentere mig Sølvfabet, hvorpaa han hos Fremmede indsamler „frivillige Bidrag til Dombygningen“. „De har været her ofte“, sagde han med et Nik og stred videre. I Choret var udstillet hele det rige Apparatur, som skulde benyttes ved næste Dags Procession: Baldachin, forgyldte Lygter, uhyre Sølvvaser fyldte med Blomster, Faner og Vorfjertter, Crucifixer af Guld og Sølv. Altrene vare fyldte med Kirkenes Statte, og Måsjer af Lys i colossale Stager stode færdige til at tændes. Da Mørket faldt paa og Kirken lufledes for Uvedkommende, fik jeg for gammelt Bekjendtskabs Skyld Lov at blive. Det var neppe det svindende Dagslys kunde trænge gennem de brogede Ruder, Mørket laa under Hvælvingerne, og de uhyre Piller syntes at tabe sig i Nathimmelen. Schweizeren i sin røde Talar listede sig omkring med lydløse Stridt; hvergang han kom forbi et Alter neiede han og forlede sig. Da han endelig var færdig, tændte han en Lampe foran Madonnas Billed, knælede og bad, som for at anbefale hende Kirkenes Væretagt. Det var blevet ganske mørkt, kun den lille Lampe brændte rødt i det uhyre Rum; idetsamme rørtes Klokkerne i det søndre Taarn, de heilige Klokker med Klang som af Sølv og med en Røst som Tordenen. Hele den vældige Bygning syntes at bave. Da Døren aabnedes, skinnede Gæsthytterne langt ned ad Gaden, og fra den mørke Krog bag en Pille

smuttede en lille Krøbling frem, for endnu at faae en Almøse, inden han vendte hjem fra sit sædvanlige Dagværk.

Hvor ganske anderledes saae det ud den næste Dag. Gaderne vare bestrøede med Blomster og Grønt, tomme og saa Egeløvet, som havde den store Hermann selv rystet hele Teutoburgerfloden over Staden; Husenes Fagader vare smykkede med Quirlaender, Vinduerne med Blomster, Crucifixer og Helgenbilleder, en forunderlig naiv Udpyntning. Etsteds boede en Urtekræmmer og god Katholik; i hans Vinduer thronede Frelseren paa et Appelsinbjerg, ved hvis Fod knælede allehaande bedende Figurer, der saae længelsfuldt op efter de heilige Confectrosiner og Mandler, som dannede Festons over Gruppen. Den bodfærdige Magdalene og den heilige Augustinus havde faaet Plads hos en Slagter og vare komne fra Orkenen til Egyptens Kjødgryder, thi han havde snoet en Krands af Sregepøller og Blomster om hele Vinduesforbygningen og i Midten hang en vældig vestphalsk Skinke, besat med Koser og Guldpapir. Blomsterrækker vare stystede udenfor Gadedøren og forvandlede til Smaaaltere for Madonna — overalt Blomster, overalt Helgener. Ved fra Vinduerne bølgede lange Faner, mest hvide, røde og blaae, eller ogsaa med to eller tre af disse Farver forenede. Gule og røde, sorte og gule Faner saaes ogsaa, sjeldnere derimod sorte og hvide. Da jeg gik ind i den første over, at de preussiske Farver vare saa sparsomt repræsenterede, svarede en Bonner Bøjsvendt: „De passe ikke ved en Kirkefest, og — vi bryde os i det Hele ikke meget om see de Farver!“

Klokkerne ringede, Alverden strømmede til Domkirken. Bisoppen læste Messe, Choret sang, Orglet gik og Vasunerne bruste som Dommegadens hen under Hvælvingerne; en Syden gik gennem Bygningen og Foramlingen, der for Størstedelen laa knælende paa Bedestamerne eller Gulvets Fliser. En Figur glemmer jeg ikke, det var en gammel Bonde; efter det tykke Lag Støv at domme, som laa paa de jernbeslagne Sto og de opsmagede Beenklæder, var han sikkert kommen langveis fra. Ved den blaae Blouse over Søndagskrakken knælede han paa Gulvet tæt indenfor Indgangen, som følte han sig for ringe til at nærme sig Høialteret med dens straalende Skatte, med dets Glorie af Vorfjertter, som lyst i den fjerne Baggrund. Hat, Stok og en lille Bylt havde han lagt foran sig, Ansigtet hvilede i hans Hænder; da Musikens Torden rullede hen over hans Hoved, trykkede han det dybere og dybere ned, som et Varn, der i sin Angest søger et Skjul bag sin egen svage Haand. Pludseligt taug de vældige Toner, af deres henjensende Esterklang løste sig en enkelt, en mageløs deilig kvindelig Stemme, der havede sig først langsomt, næsten zittrende, som en Fugl, der ikke ret fjender sin egen Vinges Kraft; dristigere og dristigere frang den sig ud over den lydløse Mængde; opad steg den i uendelig Jubel som en frigjort Sjæl, indtil den modtoges af et Chor af blide Barne-stemmer, hvorpaa atter Musik og Sang faldt ind i et vældigt Hallelujah! Og under denne Sang trak de barlede Hænder sig langsomt bort fra Ansigtet, sank dybere og dybere, bleve liggende sammensolbede over knæet, medens Hovedet bøjede sig tilbage, Ansigtet straalende af et Smil, og et Par Taarer vandt ned over de brune Kinder — — Skotloffen ringede, Foramlingen knælede. Kjøllens dufte og indhyllede Høialteret med den knælende Geistlighed i en blaa Sky, gennem hvilkent man saae Bisoppens opreiste Skikkelse vise det Allerheiligste for Menigheden.

Det var Tid, at Processionen skulde begynde. Alle de andre Kirker havde imidlertid sendt deres Geistlige i rige Ordner, deres Kirkefætte, Crucifixer og Faner, ledsagede af Chordrengene og Tjenere med Vorfjertter, til Domkirken. Hele Kölns Geistlighed var samlet der, Tusinder og atter Tusinder af Andægtige og ærkesløse Lister, og dog var den uhyre Kirke langtfra fuld. Udenfor samlede sig en talløs Skare, der i største Ro og Orden opstillede sig foran Indgangen til begge Sider af den blomsterstrøede Vej, som var bestemt for Processionen; trods Trængselen søgte man omhyggeligt at undgaae at betvæde den. Vinduerne vare befattede med Damer, hver bekvem Plads med Lister. Domkirkenes Klokker ringede, Byens andre Klokker faldt ind. En Afdeling Soldater marcherede frem, derefter kom de forskjellige Kirkeres Geistlige, hvor med sit Tjenestfæb og sine Kirkefætte, der straalende af Guld og ædle Stene, men kun var en glimrende Arm mod den Pragt og Rigdom, Domkirken selv udsolbede. Dens Geistlighed sluttede Toget, en Legio af Præster af alle Classer, ledsagede af Chordrengene og Tjenere med Kjøllsekter og Kjerter. Under en Baldachin, baaren af fire yngre Præster, omgivet af den højere Geistlighed, af Tjenere med brændende Voplys i gyldne Lygter paa Stænger, med uhyre Sølvvaser, fyldte med Blomster, og efterfulgt af Cardinalen, viste sig Guldstaalen med det Allerheiligste under Portalen. Alle Hoveder blottedes, alle Knæ bøjedes, efter som det bares frem langs Listernes Række. Foran Kirkesyden, det ligesom alle Togets Deeltagere gik med blottet Hoved, bares paa en Kjøllspude Tegnet paa hans høie Værdighed, den skarlagensrøde Hat; over ham en stor flad Silkeskjerm med Guldfremser. Toget gjorde en Omvei gennem adskillige Gader, for at komme til den nærliggende Wallrafsplass, hvor den egentlige Procession skulde tage sin Begyndelse. En talrig Mængde

fulgte den næsten ganske. I Midten var opreist et Alter, Stenbroen bogstavelig stukt af Blomster. Da de Geistliges Tog var ankommet, satte Baldachinen paa Alteret, Cardinalen læste en Messe, steg op af Trinene, løste Raaget af det heilige Kar og fremsatte Hostien. I samme Øieblik brændte Virak og udsendte tætte Skyer, Mængden knælede, og gjennem Dødsstilleheden hørtes det lidet opbyggelige: „Achtung! Präsentirt das Gewehr!“, hvormed den commanderende Officer lod sit Compagni salutere Kongernes Konge.

Fra Wallrafsplass gik Processionen gennem forskjellige Gader, idet den bestandig voksede ved nye Afdelinger, som med deres Faner og Musikcorps satte sig i Spidsen for den, og med en uendelig Masse, som sluttede sig til den, eftersom den passerede forbi. Paa Altmarkt var atter opreist et Alter. Her stod Skoleungdommen samlet og ventede paa Processionens Ankomst. Hver Skole var ordnet for sig med sine Faner og sin Musik. Pigerne vare alle hvidklædte med Blomsterkrands om Haaret, Drengene bare store Bouquetter paa Brystet. Det var en uoverskuelig Skare, et rigt Flor af opvoksende Ungdom, af hvilken her og der fremtrægede Skikkelsen af en fortællende Skolemabam med skarpe Træk og Brillen paa Næsen, ikke ulig Blomsterstokken, der skulde give de spæde Planter Støtte. For Drengenes Vedkommende blev det ikke ved den figurlige Stok; Skolemesteren førte den virkelige i Haanden, men jeg haaber, at han ikke brugte den, idetmindste saae jeg det ikke. Først da Processionen svingede ind paa Heumarkt, havde den naaet sin fulde Størrelse. Det var et uoverskueligt Tog af Mennesker af alle Aldere, alle Køn, alle Classer, fra Barnet, der netop kunde gaae ved Moderens Haand, til Oldingen, som slæbte sig frem ved Stok, fra de stakkels Waisenhuusdrengene i slavegraae Blouzer til den velhavende fortællende Borger, paa hvis Bryst den massive Guldfjede og uundværlige Blomsterkors stredes om Forrangen, medens han stred frem med andægtig Mine, med Hatten i venstre og Vorfjertten i højre Haand. Det ene Musikcorps afløste det andet, her sang man Lovsang, hist mumlede man sagte sine Bønner; overalt Blomster og Faner med Kirkeres og Stiftelses Vaaben, med hele Helgenhistorien i Guld og Silke —

Es flattern die Kirchenfahnen,
Es singt im Kirchenton,
Es ist zu Köllen am Rheine,
Da geht die Procession —

som Heine synger. Og en storartet Procession var det; over en Time varede det, inden det uhyre Tog var passeret forbi det Sted, hvor jeg stod. Det bevægede sig langsomt og i største Orden, der var god Leilighed til at betragte de enkelte Grupper og Ansigter. Mest interesserede mig en Afdeling af Jesuitersekkabet; næsten alle vare unge, smukke Mænd, med friske, opvakte Ansigter; i Mobsætning til flere andre Geistlige bare de alle deres Tonjur velvedligeholdt, og stændt saa i Tal dannede de det smukkeste og kraftigste Chor. Der var noget Kjøkt, Bestemt, Begeistret i deres Holdning og Fremtræden, som viste de, at de stred frem stridende og seirende. Vidende og besejrede saae derimod Konnerne ud, med gustne Ansigter under den sorte Horeddug. Sagte mumlende deres Bønner, medens Haanden slittig aftalte Rosenkrandsens Kugler, gik de med nedslagne Blikke, ligesom angstelige over at befinde sig blandt saa mange Mennesker og udenfor Klosters bestyttende Mure. Der var ingen smukke, flere plumpe, fløve Ansigter, der mere tydede paa en døsig Egegylbigheid, end en ophøiet No. Et var der dog, som gjorde en Undtagelse. En gammel, temmelig svær, men ikke corpulent Dame stred frem med en Ro og en Sikkerhed, som kunde Vølgeslagene af den Verden, der bruste omkring hende, ikke naae hende. Det stærkt furede Ansigt, de tynde sammenprettede Læber og det rolige graae Lue tydede paa en Kraft, der havde seiret og vilde seire, hvad der end kunde møde; med det tætsluttede Lue om Hovedet havde hun en paafaldende Lighed med en af de prægtige gamle tyske Borgerkoner fra Middelalderen, som Holsteins Pensel har forevigt.

Paa Heumarkt læstes atter en Messe, og Processionen opløstes, efter at den havde været i fulde tre Timer. Bist over ottetusinde Mennesker deeltog deri, og dog sagde man mig, at Processionen dengang havde været mindre end sædvanlig paa Grund af Veiret, som de foregaaende Dage havde været regnsfuldt. Saasnart den var forbi og Geistligheden havde begivet sig tilbage til Domkirken, myskrede Deeltagerne mellem hverandre og udveylede glade Hilsener; Børnene gave sig til at lege, slæbte Bjerge af Blomster og Grønt sammen og holdt Procession paa deres Maade. Ikke engang Forhøringerne, som kort forud havde tjent til Alter, hvorfra Messen var læst og det Allerheiligste fremvisti, for hvilket hele Folket havde knælet, ikke engang de vare befriede for den tankeløse Ungdoms Leg, og Dandens gift lystig over Brøderne. Disse Altene, som ved høitidelige Processioner opreistes paa Torve og i Gader, bygges ikke af Kirken. Der er Hænder nok, som ville bygge dem. Som oftest har et af de nærliggende Huse ved Albershåvd erholdt Ret at udføre dette fromme Værk, en Ret, som Tieren stinsyg holder paa, og som man respecterer. Etsteds var Alteret faaledes opført af en jødisk Kjøbmand, som eiede Huset, hvortil denne Ret